

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента
Островської Галини Олександрівни
на дисертацію Гарної Світлани Юріївни
«Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з
використанням технологій дистанційного навчання»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання
(зарубіжна література)

В умовах щоденного зростання загального цифрового потоку інформації, потужного розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій та засобів масової інформації, появи нових електронних навчальних програм та ресурсів, форм навчального процесу (змішаної, дистанційної) розробка методики дистанційного навчання набуває актуального значення. Використання електронних ресурсів в системі освіти вимагає підвищення комп'ютерної та інфомедійної грамотності серед вчителів та учнів, інтегрування цих знань та умінь у вивчення шкільних навчальних предметів. Вибір теми зумовили об'єктивні суперечності між необхідністю впровадження дистанційних технологій навчання та недостатнім рівнем їх науково-методичного обґрунтування, відсутністю необхідного оцифрованого навчально-методичного забезпечення та неготовністю педагогів до такої діяльності. Тема дослідження «Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання» актуальна та практично значима, адже спрямована на реалізацію особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів до навчання та його нових форм – змішаного та дистанційного.

Структура роботи С. Гарної логічно вибудована і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Вступ відображає усі необхідні компоненти його побудови відповідно до вимог дослідження. Розкрито обґрунтування актуальності вибору теми, її мети та завдань, об'єкт, предмет, гіпотезу

дослідження, нормативне забезпечення. Водночас випущено з уваги Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР), який дав не тільки поштовх до перших кроків цифрового забезпечення інформаційного простору в Україні і системі національної освіти, а й прописав базові його положення, в т.ч. за темою дослідження – «розвиток системи індивідуального безперервного навчання на основі <...> дистанційних технологій навчання», «впровадження методик і програмно-технічних засобів дистанційного навчання». Дисертантка сформулювала необхідний науковий апарат власного дослідження, схарактеризувала структуру дисертаційної роботи, визначила використані методи наукового пошуку з урахуванням його прикладного характеру відповідно до обраної теми, виокремила етапи експериментально-дослідного навчання та його базу, результати апробації та впровадження здобутих результатів, публікації. Водночас вважаємо вживання слова «феномен» щодо авторської методики (с. 4, 24) не зовсім вдалим, адже в умовах розвитку інформаційного простору не може бути винятковим електронне середовище (пронизує усі сфери життя суспільства, науки, освіти), навчання на основі дистанційних технологій – явище поширене у більшості сучасних світових компаній та університетів, набирають оберти методики дистанційного вивчення різних навчальних дисциплін. Мова має йти скоріше про поняття чи термін.

У першому розділі запропоновано визначення дистанційного навчання, проаналізовано його теоретико-методологічні засади. Заслуговує позитивної оцінки не тільки ґрунтовний аналіз наукових праць з проблеми дослідження, а й правильно зроблені акценти щодо доцільності впровадження цієї форми освіти та діяльності педагога (приділяти більше уваги мотивації учнів до навчання, постійно заохочувати до пошуку власного способу вирішення навчальної проблеми, вміло та ефективно впроваджувати ІКТ та педагогічні інновації тощо), яка безпосередньо і забезпечує реалізацію особистісного підходу та компетентісно зорієнтованої освіти (с. 35). Заслуговує на

схвалення критичний аналіз дисертанткою наукових розвідок щодо ключових понять дослідження, зокрема термінів «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання». Підтримуємо позицію дисертантки щодо їх нетотожності (Табл.1.1). Значну увагу в дисертації приділено особливостям, вимогам, критеріям, різновидам, видам, моделям впровадження дистанційного навчання. Добре систематизоване узагальнення напрацювань вчених – це не тільки основа розробки наукового дослідження, а й корисний матеріал для підготовки педагогів з організації дистанційного навчання або впровадження змішаного навчання в школі. Вдалою є увага С. Гарної до типів комунікації на основі класифікації методів дистанційної освіти (Л. Гаврилова), адже діалогічний характер навчання – сучасна вимога до проведення занять. Таким чином, обґрунтовано не тільки нові вимоги до сучасного вчителя, а й актуальність проблеми його підготовки. Дисертантка припускається обґрунтованої думки, що сьогодні «підвищення якості навчання та виховання школярів потребує впровадження в систему освіти ефективних технологій, зокрема й ДН» (с. 47), саме тому аналізує традиційні та інноваційні принципи навчання, визначає доцільні з вивчення літератури (мобільність навчання, вільний вибір отриманої інформації, віртуалізація та системна структуризація, пріоритет діяльнісних та понятійних критеріїв оцінювання навчання).

Врахування вікових особливостей здобувачів освіти – важлива умова ефективності їхнього навчання та організації шкільної дистанційної освіти. Саме тому С. Гарна детально зупиняється на емоційному інтелекті старшокласників, акцентує увагу на відповідних психологічних характеристиках їхнього мислення, ієрархії цінностей та характеристиці готовності до дистанційного навчання. Зрозумілим стає те, що усвідомлене зацікавлення способами пізнання (с. 62), інтерес учнів до інтернет-мереж та гаджетів у поєднанні з їхньою по віку самостійністю, кліповим мисленням, нетривалою увагою, світоглядною позицією, здатністю до сканування-считування інформації сьогодні можуть бути задіяні у формуванні читацької

компетентності учнів. Дисертантка простежила переваги та недоліки гаджетзалежності шкільної молоді і пристала до позиції позитивної її кіберсоціалізації та безпечного оволодіння кіберпростором (Р. Айсіна, А. Нестерова), в т. ч. за допомогою профілактичних педагогічних технологій.

Заслуговує на схвалення методичне обґрунтування дистанційного вивчення зарубіжної літератури – це увага до сучасних засобів та видів візуалізації навчального матеріалу (Ж. Клименко), складників медіанавчання та індикаторів сформованості медіакомпетентності (В. Уліщенко), онлайн роботи з біографічними довідниками різних країн, підготовки біографічної довідки, сторінки віртуального журналу, статті до газети, чек-листів (Г. Островська, І. Ціко), інтеграції медіаосвіти з літературою, використання «мережевих прийомів навчання у віртуальному середовищі» (О. Дем'яненко), моделей дистанційної освіти (Г. Шиліна) та сучасних видів навчання літератури (Н. Скриннік).

Впровадження дистанційного навчання правомірно названо однією з ознак модернізації сучасної школи, виокремлено його різновиди (традиційне, е-дистанційне навчання); адаптовано до умов віддаленої взаємодії моделі змішаного навчання. С. Гарною проведено критичний аналіз підручників із зарубіжної літератури для учнів старшої школи, деяких освітніх онлайн-платформ та онлайн-спільнот учителів зарубіжної літератури; проаналізовано вміння вчителів і учнів використовувати ІКТ, технології дистанційного навчання. Дослідницею з'ясовано, що наявні в підручниках завдання із залученням інформаційно-комунікаційних засобів одноманітні, типові, не завжди мають посилання на інтернет, відсутні завдання за вибором, в окремих з них є QR-коди із посиланнями на телевізійні (авторські) експрес-уроки. Найбільш адаптованими до сучасних освітніх тенденцій дисертантка назвала підручники О. Ісаєвої, Ж. Клименко, А. Мельник (с. 81), онлайн-платформи з вивчення літератури «Тисяча журавлів», «Всеосвіта». З'ясовано, що батьки підтримують кероване педагогом навчання учнів в інтернеті, але «озброєність» педагогів-практиків відповідними інструментально-

технологічними та методичними засобами дистанційного навчання перебуває на низькому рівні – ІКТ у викладанні зарубіжної літератури переважно використовують учителі віком до 20 років стажу, більшість педагогів не готові до роботи в дистанційному форматі.

У висновках правомірно зазначено, що технології ДН значно розширюють часові й просторові межі освітнього середовища, можливості традиційної очної освіти, доступу до навчальних ресурсів і є соціально значущими. Вважаємо коректним і повним запропоноване визначення методики вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання як сукупності взаємопов'язаних елементів (провідної ідеї, концептуальних підходів, змісту, принципів, методів, форм і технік навчання), що спрямовані на літературний розвиток учнів, які здобувають освіту дистанційно.

У другому розділі «Методична система вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання» розкривається спрямованість методики на літературний, особистісний та компетентнісний розвиток учнів, вільний і рівний доступ до освіти різних категорій школярів, створення сучасного освітнього середовища. Організація здобуття літературної освіти за дистанційною формою навчання, на думку С. Гарної, базується «на специфічній інтеграції сучасних технологій навчання і прикладної дидактики, інформаційно-комунікаційній взаємодії, віддаленому доступі до контенту та загалом позитивно впливає на формування медіакомпетентності учасників освітнього процесу та професійний розвиток учителя-словесника» (с. 9 автореферату, с. 115 дисертації). Зазначений перелік стосується більше впливу на інформаційно-комунікаційну компетентність учнів та додаткові можливості ДН у часі, кількості та якості ресурсів для опрацювання, які самі по собі і як «доступ до контенту» ніяк не гарантують його медійного змісту і впливу на формування медіакомпетентності, зокрема позитивного (тоді б у сучасній освіті гостро не

стояло питання інфомедійної грамотності). Тобто у визначенні випущено «за допомогою і на матеріалі засобів медіа» (с. 115).

Теоретично обґрунтовано авторську методичну систему вивчення зарубіжної літератури. Погоджуємося з дисертанткою, яка слушно наголошує на необхідності впровадження не тільки традиційних методичних підходів до дистанційного вивчення літератури у закладах середньої освіти, а й спеціальних умов організації такого навчання та забезпечення його ефективності, які вона виокремила і схарактеризувала для методичної підготовки педагога. Виправданими є визначені концептуальними особистісно зорієнтований, компетентнісний та медіадидактичний підходи. У контексті дослідження розглянуто зміст предметної компетентності учнів старшої школи, визначено критерії, показники та рівні її сформованості. Названо функції методичної системи вивчення зарубіжної літератури, її принципи. Читацьке сприйняття художнього твору, види діяльності вчителя і учнів розглядаються поетапно на докомунікативному, комунікативному та посткомунікативному етапах. З використанням сучасних інформаційно-комунікаційних, хмарних, мережевих, інтернет- та кейс- технологій пов'язані специфічні методи навчання та види навчальної діяльності учнів (створення ремікс-, ремейкової версії тексту, чат-коментувальне слухання, зіставлення художніх перекладів через програми та сервіси порівняння текстів; створення інтерактивних завдань тощо). Чітко окреслено програмне забезпечення, ресурси (портали та платформи ДН, хмарні й соціальні сервіси, веб 2.0, голосові й текстові чати, е-підручники, учительські сайти та блоги) та форми занять (е-урок, вебтренінг, вебконференція, вебінар, вебфорум тощо), види навчальної інформації за характером представлення, впливу, рівнем взаємодії між учителем та учнем (с. 130), різноманітні види наочності (візуальної і звукової, статистичної і динамічної, текстової і графічної: інтерактивні плакати / дошки, віртуальні зошити, е-читацькі щоденники тощо). Визначено нові функції учителя-словесника (тьютора, фасилітатора, модератора, піар-менеджера читання), інноваційні прийоми навчання «світове кафе»,

«відкритий простір», «базова фасилітація», «динамічна фасилітація», «вихід за межі», кейс-технологія. Погоджуємося з дисертанткою, що інтерес учнів викликають принципи позаочної дискусії (с. 138) та її побудова на основі значущої для них проблеми, мотивації, пізнавального інтересу, залучення юних лідерів-помічників вчителя. С. Гарною запропоновано не тільки власне бачення перебігу дистанційного заняття, а й надано чіткі та корисні рекомендації для педагогів-кураторів з підготовки матеріалів електронного уроку, наведено приклади кейсів індивідуального освітнього маршруту учня («Й.В. Гете», «Просвітництво», «Г.Г. Маркес», «Ф. Кафка»), які сприятимуть літературному розвитку здобувачів освіти.

Слід підкреслити, що дослідниця не тільки пояснює відмінність інтерактивного плакату від мультимедійного, а й систематизує ключові ознаки, надає детальний опис його створення. Наведено приклади готових інтерактивних глогстерів, віртуальної дошки Padlet та алгоритмів роботи з ним (вивчення творчості Г.Г. Маркеса, О. Уайльда), використання електронних посібників, які переконують в широких навчальних можливостях таких засобів навчання літератури. Підтримуємо думку С. Гарної, що необхідно цілеспрямовано використовувати інтерактивні засоби навчання, тому «вчитель повинен володіти різними інноваційно-освітніми методами навчання, бути зацікавленим в інтелектуальній і творчій діяльності учнів, володіти засобами застосування мультимедіа, що націлюють школярів на самоосвіту» (с. 157). Багато уваги приділяється опису віртуального зошита, дається його визначення як багатофункціонального електронного освітнього ресурсу, перераховуються обов'язкові структурні компоненти, принципи й технологічні особливості, розписано етапи його створення. Переконаливою є описана модель експериментального віртуального зошита в Google Sites і приклад організації ДН за творчістю М. Булгакова, різнотипні завдання, в т.ч. для самоконтролю і зворотного зв'язку (Google форми). Водночас не наведено жодного електронного посилання для перегляду. На наш погляд, скріншот – недостатній для

дослідження доказ існування такого середовища на відміну від відомих сайтів і програм, адже «вчитель створює презентацію і надає учням доступ для спільного перегляду й роботи» (С. Гарна). Формат наукового дослідження з дистанційного навчання мав би передбачати такий доступ.

На думку дослідниці, використання вчителями-словесниками електронного читацького щоденника допоможе вирішити важливу проблему залучення сучасних школярів до книги й читання. Е-форми створення і ведення е-читацького щоденника збігаються з аналогічними е-зошита, тому доречним було б узагальнення функціоналів ресурсів з виходом саме на ці засоби навчання. Підтримуємо роботу учнів з порівняння перекладів, зокрема за допомогою електронних ресурсів. Використання текстового редактора хмарного офісного пакету Google Docs для онлайн-читання та порівняння перекладів не тільки наблизять учнів до розуміння ролі перекладача, а й відкриють учням національний колорит інокультурного художнього твору, відчуття авторської мови та стилю, навички перекладу твору (уривка), порівнянь, аналізу та інтерпретації. Підтримуємо думку дисертантки, що створення персонального освітнього ресурсу (освітніх блогів і сайтів) відкриває нові можливості учасникам освітнього процесу. Погоджуємось з іншими дослідниками щодо дискусійної ролі освітніх вебсторінок, вебсайтів і блогів у ДН учнів-читачів, неготовності учителя літератури їх розробляти, підтримувати та систематично наповнювати. Водночас маємо надію, що репрезентована наукова розвідка з якісними методичними матеріалами матиме значний вплив на підвищення ефективності роботи педагогів як на рівні змісту навчання, так і підготовки та наповнення навчальних вебресурсів. Логічним узагальненням зробленого дисертанткою є таблиці 2.2 «Типологія освітніх вебсторінок, сайтів і блогів у системі професійної діяльності вчителя літератури» і 2.3. «Порівняльна характеристика освітніх вебсайтів учителів-предметників», у яких проглядається розмаїття форм їх наповнення.

С. Гарна правомірно розглядає предметну компетентність учнів як «результат сформованості знань із зарубіжної літератури, навичок володіння ІКТ; умінь самостійно здобувати та застосовувати інформацію з онлайн-джерел, виконувати навчальні завдання в інтернеті (зокрема й дистанційно), отримувати нові та більш ґрунтовні знання самостійно, працювати індивідуально та в команді; здатності до рефлексії та креативного мислення, усвідомлення ціннісного потенціалу художнього твору» (с. 185, 235).

Важливим складником авторської методики є характеристика рівнів сформованості предметної компетентності учнів старшої школи у процесі вивчення зарубіжної літератури з використанням технологій дистанційного навчання. С. Гарною прописані критерії, показники та діагностичний інструментарій експериментального навчання, відповідні ресурси, наведено приклади діагностувальних завдань. Як позитивне слід відзначити різноманітність вправ, їх особистісну спрямованість, достатній градієнт складності і водночас мотиваційний характер до пошуку і творчості, розвивальний та виховний характер («висловіть свої думки в жанрі кінорецензії», «... однокласникам генія вдалося подолати шлях від ненависті до поваги», «напишіть, есе-переконавання «Усі ми різні, але всі ми рівні», «запропонуйте поради щодо запобігання булінгу у своїй школі»). Такі завдання сприяють налагодженню довіри та комфортного середовища для вивчення найкращих творів світового красного письменства учнями, які з різних об'єктивних і суб'єктивних причин повністю чи частково віддалені від очної співпраці з учителем. Отримані дослідницею результати констатувального експерименту свідчать про «обмежену обізнаність учнів у застосуванні медіаресурсів під час опанування змісту та аналізу творів зарубіжної літератури» (середній та низький рівні) з чим ми цілком можемо погодитися, адже відповідний досвід мінімальний, навички теж. Проте викликає сумнів «незначний відсоток зацікавлених школярів щодо навчання у хмарному середовищі», але ж ці учні народилися в цифрову епоху і віртуальне середовище їм ближче ніж педагогам.

У третьому розділі з'ясовано зміст, мету, завдання експериментального навчання, розроблено програму формувального експерименту за авторською методикою вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання, описано та проаналізовано його перебіг. На нашу думку, правомірною є логіка експерименту – від роботи з учнями за змішаною формою навчання до дистанційної форми вивчення літератури. Сьогодні як ніколи важливого практичного значення набувають авторські рекомендації С. Гарної «Як підготувати учня до роботи в дистанційному форматі», «Організація робочого місця дитини вдома», «Роль батьків у навчальному процесі», навчальні тренінги та ігри «Навчаємо дистанційно» і «Навчаємося дистанційно». Дисертанткою розроблено комплекс різнотипних завдань із зарубіжної літератури для експериментальної перевірки авторської моделі методики вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання (відвідування віртуальних музеїв, сайтів письменників, робота з інтерактивними плакатами, кейсами індивідуального освітнього маршруту, створення фотоквестів, скрайбінг-презентацій, онлайн-презентацій, ейдос-конспектів). Етапи формувального експерименту добре продумані, чітко описані і виправдані відповідно до ідеї методичної системи. Учні вчаться застосовувати здобуту інформацію під час виконання навчальних та творчих завдань, аналізувати та інтерпретувати художні твори, визначати їх ціннісний потенціал («сліпа» дискусія; створення ремікс-, ремейкової версії художнього тексту (фрагменту); стрим-аналіз та інтерпретація фрагменту художнього твору; стрим-діалог із застосуванням режимів «реакція», «дуєт»). Дисертантка запропонувала цікаві види уроків (е-урок, урок-сповідь літературного героя, урок-бенефіс ліричного твору, онлайн-тренінг тощо). Водночас незрозумілою є їх прив'язка саме до ціннісного етапу формувального експерименту, як і уроку проблемного характеру до творчого етапу (а не, наприклад, ціннісного).

Підтримуємо позицію С. Гарної, що для успішної співпраці вчителя та учня необхідно мотивувати школярів до діяльності на засадах доброзичливих партнерських стосунків, пізнавальної та творчої діяльності учнів, розвивального навчання, поєднання традиційних та дистанційних форм навчання (с. 236). Вважаємо корисними розробки інформаційної пам'ятки для батьків про освітній процес в дистанційному форматі, тренінги для вчителів зарубіжної літератури з ефективного використання дистанційних технологій навчання. Статистика наведених С. Гарною показників формувального експерименту вказує на позитивні зміни у вивченні старшокласниками зарубіжної літератури за розробленою нею методикою.

Практичне значення авторської методики дистанційного вивчення зарубіжної літератури у старшій школі полягає у підвищенні інтересу старшокласників до літератури завдяки впровадженям вправам та способам діяльності. Пропонована дисертація відзначається концептуальністю, виваженістю і продуманістю підходів до розв'язання проблеми дистанційного навчання зарубіжної літератури у загальноосвітній школі.

Основний зміст дисертації викладено у 19 працях (3 статті в наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 13 статей апробаційного характеру (7 – у співавторстві), 1 навчальний посібник (у співавторстві), основні положення дослідження пройшли апробацію в експериментальних закладах освіти та на конференціях.

Автореферат оформлено відповідно до чинних вимог. Зміст автореферату присутньо і адекватно репрезентує зміст рецензованої розвідки.

Водночас маємо окремі зауваження.

1. Не можемо погодитися, що створення персонального освітнього ресурсу (освітніх блогів і сайтів) є «важливою передумовою підвищення ефективності освітнього процесу» (с. 176). Наявні блоги та сайти педагогів не є свідченням чи показником їхнього якісного контенту, тому сьогодні переважно не можуть «конкурувати» з якісною роботою педагога в класно-урочній системі навіть з позиції додаткового ресурсу інформації. На наш

погляд, важливою умовою ефективності ДН є якісний навчальний контент та вмiле і доцiльне використання iнновацiйних технологiй навчання (наявнiсть технiчних засобiв та доступ до iнтернету – це вимога часу, їх вiдсутнiсть – заперечення ДН по сутi). Те саме читаємо на с. 181: «Ефективнiсть формування у старшокласникiв предметної компетентностi забезпечується внаслiдок застосування пiд час вивчення творiв зарубiжної лiтератури навчально-технiчних можливостей ДН, що вiдкривають доступ школярiв до практично невичерпних iнформацiйних джерел» (дослiвно те саме i на с. 235). Потiк джерел та технiчний доступ до них – умова, а не показник ефективностi формування компетентностi. Сумнiвною є i фраза дисертантки «Використання особистого сайта / блога допомагає педагогу орiєнтуватися в сучасному iнформацiйному просторi» (с. 180). Мережеві технологiї окрiм вiдкритостi мають ще й зворотнiй вплив – нав'язування аналогiчного контенту до тематики вже переглянутого i не гарантують пропозицiй вищого рiвня i змiсту, тим бiльше навичок.

2. Не погоджуємося щодо показника шкали оцiнювання «правильно дiбрана асоцiацiя» – асоцiацiї (суб'єктивний образ, уявлення, що пов'язанi з особистими емоцiйними переживаннями, досвiдом) не оцiнюють через їх суб'єктивну сутнiсть; «правильно дiбранi символи та їх пояснення» – пояснення незручного чи незрозумiлого символу може зробити його правильним, а вiдсутнiсть пояснень правильного символу? Листок дерева – це символ життя чи смертi? Некоректним є i формулювання завдання про «речi-символи, якi вiдображають бiографiю та творчий шлях поета» (Завдання 11, с. 196), адже творчий шлях – складник бiографiї письменника.

3. Незрозумiлою є логiка прив'язки типiв урокiв до етапiв формувального експерименту.

4. II роздiл мiстить рекомендацiї вчителю щодо навчальних матерiалiв до е-уроку та їх оформлення (шрифт, колiр), проте не зазначено обсяг тексту, в т.ч. на слайдi (5-6 речень, одна думка), кiлькiсть слайдiв вiдповiдно до вiку здобувачiв освiти.

5. У III розділі багато протоколів завдань і відсутні приклади їхнього виконання. На наш погляд, статистика експерименту була б переконливішою за наявності прикладів виконаних учнями завдань, в т.ч. представниками контрольних груп, «у яких не було можливості виконувати завдання в інтернеті» (с. 255). Також це було б аргументом щодо питання, чи стануть учні більше читати і краще знати зарубіжну літературу з впровадженням дистанційного та змішаного навчання.

Перелічені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи і не применшують її наукової значущості, обґрунтованості та новизни результатів.

Отже, дисертація «Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання» є завершеним, оригінальним та самостійно виконаним науковим дослідженням, відповідає вимогам пп. 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р., а її автор Гарна Світлана Юріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (зарубіжна література»).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, доцент

завідувач кафедри теорії та методики

навчання Івано-Франківського

обласного інституту післядипломної

педагогічної освіти

Г. О. Островська

